

АЛЕКСАНДЪР ГРИН

ТАЙНСТВЕНИ ИСТОРИИ

РАЗКАЗИ И НОВЕЛИ

София, 2018

Преводът е направен по изданията:

Грин, Александър Степанович

Заколюченный дом, 1924

Искатель приключений, 1915

Происшествие в квартире г-жи Сериз, 1914

Остров Рено, 1909

Загадка предвиденной смерти, 1914

Зурбаганский стрелок, 1913

Птица Кам-Бу, 1915

Покаянная рукопись, 1914

Серый автомобиль, 1925

Безногий, 1924

Веселый попутчик, 1924

Отравленный остров, 1920

Колония Ланфиер, 1910

Смерть Ромелинка, 1910

Убийство в Кунст-Фише, 1923

На корицата: портрет на Александър Грин, художник Петър Станимиров

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Огняна Иванова, подбор и превод, 2018

© Петър Станимиров, художник, 2018

© Издателство „Изток-Запад“, 2018

ISBN 978-619-01-0279-3

АЛЕКСАНДЪР ГРИН

ТАЙНСТВЕНИ ИСТОРИИ

Подбор и превод от руски
Огняна Иванова

КОЛЕКЦИЯ „ВЪРХОВЕ“

1. ДЖЕЙМС ДЖОЙС	♦ Одисей
2. ХАНС ЯКОВ ГРИМЕЛСХАУЗЕН	♦ Приключенията на Симплицисимус
3. ДАНИЪЛ ДЕФО	♦ Робинзон Крузо
4. АРТЪР КОНАН ДОЙЛ	♦ Три романа с Шерлок Холмс
5. ДЖОНАТАН СУИФТ	♦ Пътешествията на Гъливер
6. ЧАРЛС ДИКЕНС	♦ Големите надежди
7. ХЪРМАН МЕЛВИЛ	♦ Моби Дик
8. РОБЪРТ ЛУИС СТИВЪНСЪН	♦ Избрано
9. АЛФОНС ДОДЕ	♦ Дребосъчето
10. СЕНДАЛ	♦ Червено и черно
11. АЛЕКСАНДЪР ДЮМА	♦ Граф Монте Кристо, т. 1 и 2
12. МАРК ТВЕН	♦ Принцът и просиякът.
Приключенията на Хъкълбери Фин
13. ЕДГАР АЛАН ПО	♦ Историята на Артър Гордън Пим
14. ЧАРЛС ДИКЕНС	♦ Коледна песен
15. ДЖОВАНИ БОКАЧО	♦ Декамерон
16. ФРАНЦ КАФКА	♦ Процесът
Присъдата. Новели и разкази
17. МИГЕЛ ДЕ СЕРВАНТЕС	♦ Знаменитият идалго дон Кихот
де Ла Манча, т. 1 и 2
18. РОБЕРТ ЩИЛМАРК	♦ Наследникът от Калкута
19. НИКОЛАЙ ГОГОЛ	♦ Мъртви души
Петербургски повести
Из „Миргород“
20. ТОМАС ХАРДИ	♦ Уесекски истории и други разкази
21. ГУСТАВ МАЙРИНК	♦ Голем. Белият доминиканец
22. ХАРИЕТ БИЧЪР СТОУ	♦ Чичо Томовата колиба
23. ЖУЛ ВЕРН	♦ Капитан Немо
24. ДЪНСЕЙНИ, ЛЪВКРАФТ, ХОДЖСЪН	♦ Бащите на ужаса
25. АНДРЕЙ ПЛАТОНОВ	♦ Избрано. Том 1
26. РОБЪРТ ХАУЪРД	♦ Конан. Том 1 и 2
27. АНТОАН ДЪО СЕНТ-ЕКЗЮПЕРИ	♦ Романи
28. БРАМ СТОКЪР	♦ Градината на злото
29. ЕДГАР РАЙС БЪРОУЗ	♦ Тарзан. Том 1
30. ВОКТОР ЮГО	♦ Човекът, който се смее
31. ШАРЛ ДЕ КОСТЕР	♦ Тил Уленшпигел
32. БРАТЯ ГРИМ	♦ Немски сказания
33. УИЛКИ КОЛИНС	♦ Жената в бяло
34. ЯН ПОТОЦКИ	♦ Ръкопис, намерен в Сарагоса
35. АЛЕКСАНДЪР ГРИН	♦ Тайнствени истории

СЪДЪРЖАНИЕ

Предисловие.....	7
Къщата със закованата врата.....	11
Търсачът на приключения.....	17
Произшествие в дома на госпожа Съориз.....	45
Остров Рено.....	53
Тайната на една предвидена смърт.....	77
Стрелецът от Зурбаган.....	85
Птицата Кам-Бу.....	121
Ръкопис, изпълнен с разкажание.....	127
Сивият автомобил.....	135
Безкракият.....	173
Веселият спътник.....	177
Отровеният остров.....	187
Колонията Ланфиер.....	203
Смъртта на Ромелинк.....	257
Убийство в Кунст-Фиш.....	265

РИЦАРЯТ НА МЕЧТИТЕ

Така наричат руския писател от полски произход **Александър Грин** (Александър Степанович Гринеvски, 1880–1932) – необикновeн талант, който продължава да бъде преоткриван. Най-известни са произведенията му „Корабът с алените платна“, „Бягаща по вълните“, „Блестящият свят“ и „Златната верига“, но той има и десетки забележителни разкази. Смятат го за последовател на Едгар По и Робърт Луис Стивънсън, намират общо между неговото творчество и творчеството на Набоков и Булгаков, а към тези автори могат да бъдат добавени Амброуз Битърс и Уилям Голдинг с тяхното проникване в свръхестественото и в тайните на съзнанието в мига на смъртта. Тези сравнения обаче не се налагат, защото споменатите писатели споделят една традиция, а защото всички те несъмнено са сродни души по начина, по който възприемат света и ни го представят.

Определят творчеството на Грин като близко до готическия роман. А той, по собствените му думи, е символист. В книгите му намираме мистика и футуристски размисли, драматизъм и романтика. Те са празник на неочакваните обрати и богатството на въображението. В произведенията му няма подражание – той е уникален и неповторим.

Какъвто е и животът му. Хамалин, моряк, пожарникар, рибар, дървосекач, златотърсач, комарджия, попаднал под влиянието на есерите и по-късно

дълбоко разочарован и потресен от революционната действителност и кървавата саморазправа по време на Гражданската война и последвалите години, Грин скоро става „невъзвращенец“ в собствената си родина. Непредсказуем, неуправляем и със свободен дух, дори след смъртта си, до 60-те години на XX век, той е заклеимяван от литературно-политическата върхушка като безроден космополит. След това бавно започва неговото литературно възкръсване.

В последно време сме свидетели как развенчават митовете около личността на Александър Грин и става ясно, че той не е бил предан на Октомврийската революция, както десетки години ни внушаваше пропагандата, нито пък произведенията му са за деца.

Първоначално ограничават печатането на негови книги, а после направо спират издаването им и го обричат на мизерия. Изолиран от литературния живот, забранен, той се преселва в Крим. Организацията на руските писатели не му дава пенсия, не подпомага бедственото му положение дори с копейка. Два месеца преди да почине, тежко болен, той прибегва до мистификация, изпраща на Съюза на писателите следната телеграма: „Грин умира пратете двеста рубли погребение“, и по ирония на съдбата получава пари, но вече е много късно.

Репресивната действителност на съветска Русия не успява да заличи писателя. Преди революцията „космополитът“ само веднъж попада като моряк в чужбина – в Александрия, но по-късно, прогонен от естествената си среда, талантът му създава собствена, недосегаема за властта държава с градовете Зурбаган, Лис, Сан Фуего, островите Рено и Фарфонт, и десетки други места, населени с неговите герои.

Това е вечният свят на Александър Грин, в който пътешестват книжните кораби на неговия дух.

Огняна Иванова

РАЗКАЗИ

КЪЩАТА СЪС ЗАКОВАНАТА ВРАТА

Щом настъпи лятото със своя блясък и шум, сърцето на минаващия нощем покрай мрачната къща на улица „Розенгард“, заобиколена от неравни, запустели места, вече не се свиваше. Зловещата ѝ слава даде път на летните впечатления. Рояци пчели летяха сред цветята в запустялата околност; белотата на сипея оттатък уличката се открояваше на фона на синеещите се в далечината градини; на жаркото слънце черният мецанин на изоставената стара сграда не изглеждаше толкова ужасно, колкото през зимните нощи, в снега и бурите. Но настъпеше ли вечерта, който и да е жител на Амерхоузен, притежаващ душевно равновесие, все пак предпочиташе след единайсет да мине не по „Розенгард“, а по малката улица „Тромтус“, за да вижда пред себе си успокоителната светлина от бирхалето с изрисуван на табелата бик, а зад бирхалето – не по-малко ярките лампиони на кино „Орион“. В случай че не държеше на душевното равновесие и тръгнеше право по улица „Розенгард“, човек усещаше, че островърхият покрив на къщата със закованата врата излъчва предателско съмнение, понесло се към него и спъващо нозете му, които така се подгъват, че той няма сили да ускори хода си.

Що за къща беше това? Е, съдържателят на пивницата с нарисувания бик бе приказлив, така че узнах от него всичко. Не всеки можеше да научи историята; удовлетворен си тръгва само онзи, който похвали шпица на бирхалето. Шпицът беше получил награда на кучешка изложба и си я припомняше, когато се случеше някоя добра ръка да погали чистата му бяла козина и да го почеше зад ушите – тогава в живите му черни очи си личеше колко му е тъжно, че не участва в разговора. Казах му: „Ти си прекрасен, блестящ

представител на кучешкия род; сигурно си чистокръвен и затова си получил свидетелство и медал.“ (Вече бях разбрал, че шпицът ги е получил.)

Кучето веднага взе да се гали, поело ролята на маншон – стана игриво като фокстериер и набързо ми облиза носа. Стопанинът му поруменя от щастие. Мечтателно вдигна очи, среса си брадата отдолу нагоре с палци и каза:

– Виждам, че разбирате от кучета. Миналата година взе голям златен медал в Дитсхайм. Вижте какво, камарад, косата ви е дълга, шапката – широкопола, а бастунът – чепат; показалецът на дясната ви ръка от вътрешната страна е изцапан с мастило, което не се измива. По всичко това съдя, че сте поет. А аз изпитвам към поетите и към кучетата еднаква привързаност, затова ви каня да опитате специалната ми бира, която не се продава... Къщата със закованата врата на Берхолц – продължи той, когато настъпи въздействието от специалната бира и след като не спрях да проявявам интерес към онова място – ми е известна отдавна. От много хора ще чуете за нея какви ли не глупости, но само аз зная всъщност точно какво стана. Берхолц се обеси, без да е закусил, точно по пладне. Остави писмо, от което ставаше ясно какво го е довело до този край: фалитът на една банка. Нещата си имаха обяснението. Изглеждаше, че въпросът е приключен, но след по-малко от година всички, живеещи в къщата, я напуснаха. До един бяха почетени и солидни хора, към които човек не може да има претенции. Колкото хора, толкова и причини за напускане, но нито един не каза, че го безпокоят почуквания, стъпки или неизвестно какви други страхове. Скоро обаче се разнесе слух, че Берхолц тропва по вратите на живеещите там, а когато отворят, на прага няма никого. Та няма един солиден човек изобщо би признал подобно нещо? Изключено; не биха му повярвали. Затова всички сочеха най-различни причини, докато не си тръгнаха, и накрая само вятърът остана да обикаля къщата. Това се случи преди двацет години. Наследникът даде имота под аренда и замина за Америка. Арендаторът се пропи и оттогава насам никой не живее в къщата, макар че се намериха желаещи да опитат дали няма да им се разминат номерата на покойния. Опитите не продължаваха дълго. Скоро храбреците започваха да товарят багажа си на каруци, за да отидат на някое по-ведро място. Един път, тогава бях по-млад, аз се хванах на бас със съдията Штромп, че ще прекарам една нощ сред, така да се каже, мъртъвците и дяволите...

– Дяволи, така ли? – веднага побързах да го попитам аз, за да не потъне в разговора думата, понеже стопанинът Валтер Аборциус имаше обичаят да взема високите ноти, без да обръща внимание на оркестъра, и безочливо да пее ниско, когато слушащият го запяваше високо. – Какво правеха дяволите, много ли ги имаше там?

– Какво да ви кажа... – започна самолюбивият Аборциус, като отпи от специалната бира, която му оказваше особено въздействие. – Какво да ви кажа и как да го обясня? Да, това бяха дяволи... Или нещо подобно, само че още по-страшно. Аз казах молитва и си легнах в кабинета на Берхолц; беше миналата година, през лятото, в нощта преди Иван Купала... Вече се унасях, защото бях пийнал от специалната бира, когато вратата, която бях залостил с масичката за пушачески принадлежности, се отвори толкова стремително, че масичката се прекатури. В стаята повя вятър, угаси свещта и аз чух някаква невидима цигулка да свири право в ухото ми пъклена мелодия. Мернаха се безобразни лица, едно от друго по-отблъскващи. По нататък... Не съм страхливец, но при това положение на нещата сметнах, че ще е най-добре да скоча през прозореца. С каква бързина бягах, знаят само нозете ми, както и съседните градини. Съдията спечели облога и злорадо се смееше, заради което го намразих.

– Стопанино, засрами се! – чу се глас от съседната маса и като вдигнахме глави, видяхме квадратната брада на счетоводителя Клаус ван Топфер. – Говориш невъобразими глупости – продължи той с трезв тон, който дори при наличието на бира свидетелства за положителни черти на характера. – Какви дяволи, какви пъклени мелодии?! И аз съм ношувал в дома на Берхолц заради облог, също като тебе. Спах спокойно, нищо не ме притесни. Къщата е стара; дъбовата дървения е надупчена от червеи, печките, прозорците и таваните имат нужда от известен ремонт, но дяволи няма. Няма! – повтори той с апломба на здравомислещия. – И сто години да ношува човек там, никакъв удавник няма да дойде, за да му се жалва от състоянието на Дитсхаймската банка. Стига. Дръж парите за бирата!

Аборциус изглежда се засегна и донякъде се засрами от тези категорични думи. Докато събираше кураж да отговори на Клаус, аз незабелязано се измъкнах през задната врата и, наумил си благодарение на специалната бира доста неща за вършене, тръгнах към къщата на Берхолц. Така стана. Реших сам да вляза в сградата, за която се водеше спор. Междувременно звездите

вече пътуваха към зората и непоклатимата устойчивост, при която нощта еднолично властва, напусна мрака. Сега нощта взе да се топи и макар че все още беше съвсем тъмно, като в рог, във въздуха се усети хлад.

По външните стени на къщата се виеше желязно стълбище. Качих се по него и влязох през таванския прозорец под покрива. Носех кибрит и осветих мансардата, за да намеря вратата, водеща надолу, към вътрешните помещения на третия етаж. Не бях толкова млад, че да вярвам в дяволи, но пък и не бях толкова стар, та да се откажа от очакването да видя нещо необикновено. Изследователският дух ме поведе през тъмните стаи. Спъвах се в мебелите, като от време на време осветявах старинната обстановка, а клечките в кибрита намаляваха, докато накрая не свършиха. В този миг аз се лутах в малък, но труден за ориентиране коридор, в който изобщо не открих врати. Уморих се. Седнах и заспах.

Винаги е интересно да се окажеш на място, където не знаеш какво ще видиш при събуждането си. С интерес отворих очи. В златистия прах като дим се виеше горещата дневна светлина и нахлуваше през трикрилния венециански прозорец с трепета и силата на водопад. Както можеше да се очаква, вратата се оказа редом с мене, а зад нея чух песента на червеношийка. Веднага влязох в стаята и видях как красивата птичка прелита сред тежките мебели от червен махагон; едно от стъклата, счупено от камък или градушка, обясняваше присъствието ѝ. Пърхайки досами тавана, червеношийката изчезна в съседното помещение. В боклука между перваза на пода и стената се виеше диво грамофонче, чиито семена, донесени от вятъра, бяха намерили достатъчно прах и тлен, за да покълнат и цъфнат. Изведнъж оттатък стената отекна бас. „По-смело, тореадоре!“ – прогърмя гласът. Бутнах вратата, хвърлих се към обитателя и тогава видях, че това е драматургът Топелиус, който крачи в облак тютюнев дим с перо в ръката.

Изненадата ми от подобно оскърбително поведение не беше малка; тя дори надхвърли способностите ми да опиша случилото се.

– Приятелю Топелиус! – възкликнах аз и протегнах ръце, за да отблъсна нападението на призрака. – Ако ти си сянка, изчезни! Не е хубаво едно привидение да се разхожда сутрин, захапало лула!

Изпаднал в ярост, драматургът се развика:

– Нима и тук няма да намеря спокойствие, макар че си ми приятел! Значи тебе чувах да бродиш нощес, когато сцената на сбогуването на Тристан с

Изолда приближаваше своя край?! Кълна се в тази трагедия, бях започнал да очаквам да ме посети Берхолц. Впрочем защо не седнеш? Завърших пиесата. Да ти призная, ако под нозете на човек по сто пъти на ден свирят рапсодия на Лист, над главата му – „Девичата молитва“, а на двора от зори до зори непрекъснато се редуват скитащи музиканти, той си намира някоя къща със закована врата, в която се влиза през прозореца и в която според милостивата мъгла живеят само привидения. Между другото, тук е направо чудесно!

Да, чудесно беше, ще повторя подир него, защото чудесата са вътре в нас. Нима не ме развълнува слънчевият лъч със своите лилави оттенъци? И грамофончето, пълзящо по старата ламперия? Птицата сред вещите? И, накрая – роден там, където аз се страхувах да поема дъх, ръкописът, който моят приятел ми подаде, гордо усмихнат?

